

Dissertatio Exegetico Moralis In Qva prîm eftayîm Sev Ivvenci Labiorvm Ex Hos. XIV. 2.

lenae: Litteris Marggrafianis, [1738?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn871027542>

Druck Freier Zugang

49/15.

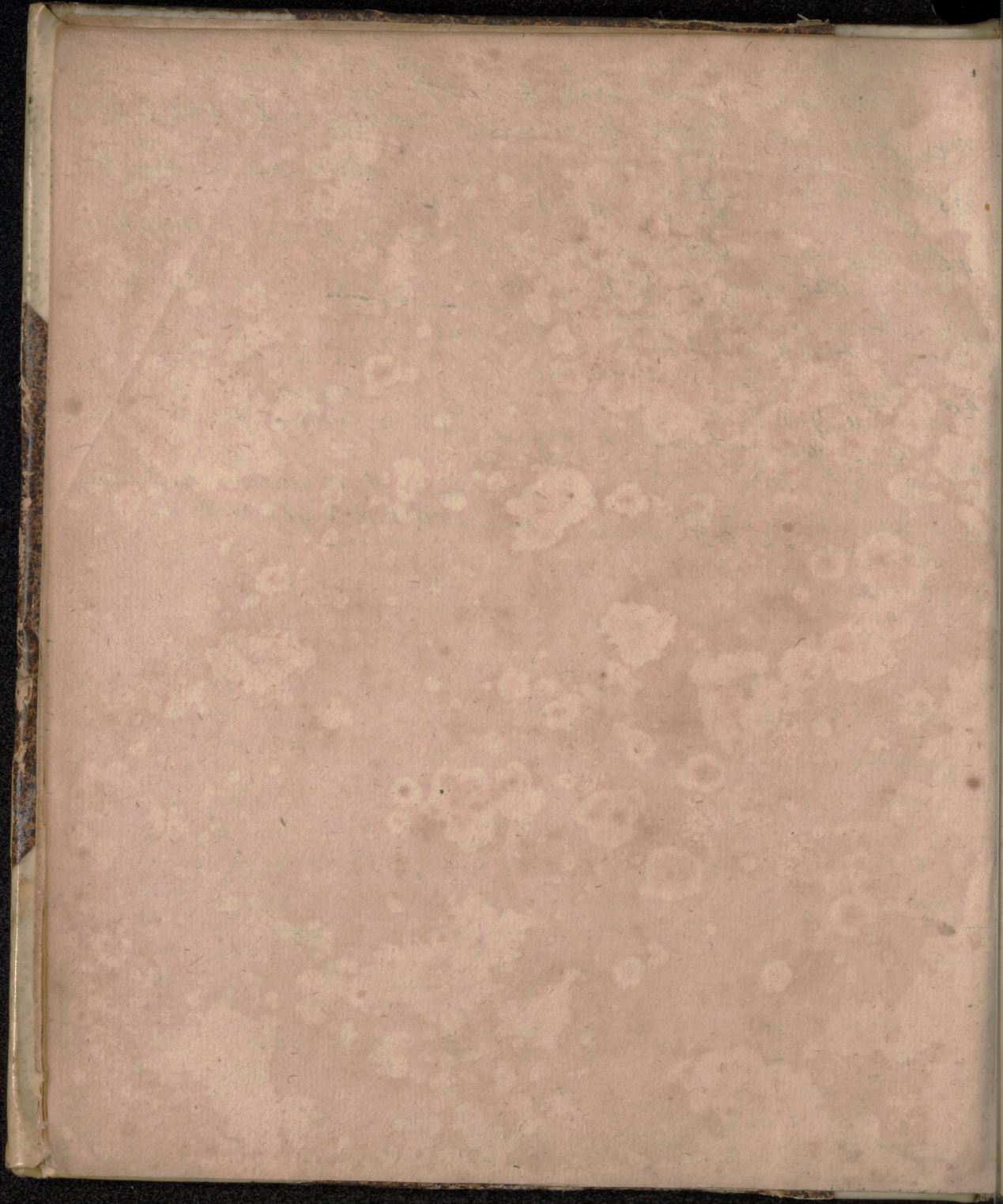
49.

Fa-1092(49.)

1. Romani Teller de Philosophismo exegetico. Lipsj 1790.
2. Herm. Christo. Ex gallicena Pentateuch dictorum scripturaru V. T. a manifesta perversione vindicatorum. Pesth. 1720.
3. Jo. Christian. Kleinmied de veritate historiaru dominicaru Mosauice ex monumentis historicis usq. postionu in partu adfructa Tub 1776.
4. Jo. Friedr. Collae specimen secundu ad Gen III, 22. Got 1738.
 Proy. de acquiescentia Dei Patris in satisfactione sepe christi
 ad Gen VIII, 21. Nezum 1730.
5. Phil. Dan. Krauter de sensu literali promissionu Abrahama
 et injuriam femini eius facularum. ad Gen XII, 3. XII, 13. Gal III,
 16. Jen. 1738.
6. Jerem. Prederius de angeli redemptore Patriarchae Jacobi collocatore
 ad Gen XXII, 26. XVIII, 15. Hof XII, 4. Lipsj 1729.
7. Friedr. Guib. Stromeyer de Jacobi de Gallicantu vaticano Gen XXII,
 14. 15. Got. 1738.
8. Jo. And. Andalgski de benedictione Jacobi ad Gen XXII, 5-12 Item
 1702.
9. Henr. Scholtzius de אֵיפֶן ad Gen. XX, XVII, 21. Acton, 1790.
10. Proy. de ad Exod XII, 15. Lipsj 1736.
11. Friedr. Brand. Kettnerus de sanguine fœderis ad Exod XXIV, 6. Lipsj 1700.
12. Gottf. Jürgß de functione fœderis Lincitici ad Exod XXII, 9-11.
13. Brem 1708.
14. Geor. Michael Diederlinus de Candelabris Judaeorum Jacobi ad Exod.
 V. Witel. 1711.
15. Jo. Christi. Heberstreit de sacrificio a peccatis offerendo ad Levit.
 V, 12-26. Lipsj 1739.
16. Sam. Anraese de adultero nunquam legedivina impunito ad
 Levit. XXIV, 17. Nury 1605.
- 17 a. Jo. Carl. Haefius de jurjurando. p. hoc actio proestito ad Jos. IX Got 1737.
17. b. - Just. Geor. Zetnerus de Nabona inter Prophetas conditione
 ad 1700. 2 Sam VII, 12 Lipsj 1730.
18. Programma ad Jos. I Sam VII, 12 Lipsj 1730.
19. Christi. Sam. Scherfius de fraude contra Nabalam ad 1 Sam XXV, 22 Lipsj 1700.
20. And. Geor. Wächner de Endorensi Proestigi abrice. ad 1 Sam XXVIII, 16 173.
21. Gen de Danie, in abitarum victore, crudelium numeru exento quoad 1 Sam
 VIII, 2 Got 1735.

22. Baeth. Sebelius de Davide peccante et penitente ad Sam
XXIV et Paralipomenon. XXII. Argent. 1698. rec. 1703.
23. Sam Aug Jungkand de terra Ephraim Lips. 1737.
24. Geor. Christ. Bachfeld de vocatione Elifaci ad 1 Reg. XLV. 16. Lips. 1700.
25. Dauid Otto Wahrensdorfius de resurrectione Iohis cum Lotera facta
cum Paralipomenis Crasig Göt. 1730.
26. Seb. Götfrid Sankti Diss. in loca quaedam Halmorum Davidis in
laudem regis sui et ducis Vindobonensis male attributa Josephus
1706.
27. Prosp de regis chersue elogium ad 2° II. Helms. 1713.
28. Paul Gjongjosi a Petajen de corione D. El per cometa ad 1°
XIV. 2. Gant. in Viadr. 1727.
29. Joh. Geor. Neumannus de spe meliori vitae ad 1° XVIII. 15. Witteb
1701. rec. 1716.
30. Christo. Aug. Hermann Commentarius in 2° XXIX. Göt. 1730.
31. Geor. Ludov. Oederus de Pane Angelorum ad 2° XXVIII. 25. Onsd. 1720.
32. Paul Gjongjosi a Petajen de aere cadelabro templi Exod. XXV. 3.
Lec. XXIV. 4. Apocalyp. II. 1. Symbolo Davidis ad 2° LXIX. 103. Lips. 1730.
33. Geor. Ludov. Oederus Commentatio in Prov. XXIV. Onsd. 1724.
34. Ludov. Oederus Commentatio in Jes. VII. 8. 9. ib. 1724.
35. Joh. Sord. Koebel de 543 Jes. IX. 6. Grae. 1662.
36. Joh. Mich. Mefferus de Christo vero D. 2° Jes. XLV. 14. 15. Regim
1688. Rec. Hamb. 1739.
37. Mich. Naetherus de Christo D. 2° abscondito ad 2° Jes. XLV. 15. Witteb. 1690.
38. Joh. Jac. Dofius de Spofae ornata splendoris ecclesiae & 5 Symbolo
ad 2° Jes. XLIX. 10. Lips. 1728.
39. Joh. Mefferus de plura mystica ad 2° Jes. LVI. 10. 11. Witteb. 1675.
40. Joh. Geor. Michaelis de care Symbolo Prophetarum ad 2° Jes. LVI. 10. 11. Fofh. 1730.
41. Joh. Christ. Heterstreich de Jesaiae Corp. ad 2° III. com. 19. in. 2. uelben
do Lips. 1737.
42. Dieth. Horn. Kemmerich de eloquentia Jeremiae ad Jerem. II.
Lips. 1703.

43. Andr. Daniel Hebichtshofen de Statutis non bonis Israel ad
Dro datis ad Zach XXX, 25. Poff. 1699.
44. Georg. Friedr. Wichel de juvenibus Calorum ad Hag. XIV, 2. Pfa
1790
45. Jo. Mich. Polieg Jonar illustratus et indicatus contra Horn
von der Hardt. At Halberst. 1720.
46. Carp. Gotfr. Mundinus de gloria templi secundi ad Hag. II, 10.
1661. reus Jer. 1719. de concordia ~~et~~ ^{defensio} templi secundi ad
47. Jon. Cov. Schramm de concordia ~~et~~ ^{defensio} templi secundi ad
Hag. II, 10. et Act. II, 1. Helustad. 1790.
48. Proff de sanatione in alio Jolus infirmitas ad Malac. IV.
1. ger. 1797.
49. Jur. Geor. Zeltnerus de origine erudita Judaea per transjordan
montes ad Zach VI, 7. Act. 1717.
50. Jon. Cov. Schramm de Maccabaeis de resurrectione mortuorum
veritatis testibus ad 2 Maccab. VII, 1. Helustad. 1700.

35

34

33

32

31

5

27

11.26

1

1

11

1

PHYSIOLOGIA

INSTITUTUM
MUSEI ACADEMICI
REGIAE AVCTORITATE

ROMANVS FELDER A.M.

EDITIONE ANNO 1840

44.

בשהקבה

DISSERTATIO EXEGETICO MORALIS
IN QVA

פרים שפתיים

SEV

IVVENCII LABIORVM

EX HOS. XIV. 2.

Die Garren der Sippen.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

WILHELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM

ANGARIAE WESTPHALIAE RELIQVA

AMPLISSIMAE FACVLTATIS PHILOSOPHICAE CONSENSV

PRAESIDE

GEORGIO FRIDERICO WIBELIO

PHIL. MAG.

IN PVBLICVM CONFLICTVM PRODVCVNTVR

DEFENDENTE

IOHANNE FRIDERICO MAYERO

PHIL. ATQVE THEOL. STVD. HERBSTHVSANO HOHENLOICO

AD DIEM XIX. DECEMBRIS A. O. R. c1b15ccxxxviii.

IENAE, LITTERIS MARGGRAFIANIS.

45.
4

88

IYVENCI FABIORVM
 D. O. M. I. N. O.
 WILHELMO HENRICO
 GEORGIO HENRICO WILHELMO
 IOHANNES ERUDITIONE MAYERO

§. I.

Viliber, qui loquitur, si quidem ratione non plane destitutus sit, cum verbis orationis suæ seorsim consideratis aliquem semper significatum, in conjunctione vero spectatis, sensum aliquem connectit. Scilicet omnis sermo judicia sub terminis representata exprimit. Ejusmodi iudicium sub terminis representatum vocant *sensum orationis*. Si quis vero sit, qui sensum orationis inveniat, is auctoris orationem *interpretari* dicitur. Cum vero, quicquid sit, secundum regulas seu leges peragi debeat; ideo necessario dantur regulæ interpretandi, quæ in formam scientiæ redactæ *Hermeneuticam* constituunt. Qua de re satis apertum

A 2

est,

est, hermenevticam propterea, quod viam monstrat ad sensum orationis inveniendum, unicum ad veram cuiusque libri interpretationem superesse remedium.

Sunt, qui existimant, interpretationem non dari nisi in locis cuiuslibet libri obscuris, cum non opus sit in locis per se clavis interpretationem insituere. Duo vero consideratione digna in transitu quasi monebimus. Primo quidem ex his, quod interpretatione non opus sit, nunquam elicies: Ergo non datur locorum, quae per se sunt perspicua, interpretatio. Ab inutili enim ad impossibile non valet consequentia. Deinde exegetis cum interpretatione facile confunditur. Tametsi enim verbis respondant iudicia per se clara, ideo tamen fas erit eiusmodi iudicia eruendi utur ex aliis veritatibus huc maxime spectantibus lucem affundere atque rem exegetice tractare opus sit minime. Si interpretationem vocabis actum, in quo difficulter invenimus sensum, quid tibi ille nominatur, in quo indagatur facile? Qui majus se minus speciem variare existimaret, is omnem Logicorum colorem ad justam provocaret vindictam.

§. II

Librum igitur sive sacrum sive profanum interpretaturus, objectum, quod in oratione describitur, cognitum habeat antea atque perspectum. Nam rerum conceptus sub terminis comprehensos quaerit. Cuicumque vero rerum interpretandarum conceptus nondum sunt cogniti, ei etiam non suggerentur per

per terminos, qui considerantur ut soni nudi, qui conceptum excitare nequeunt rerum ignaro. Sic ex. gr. rebus militaribus praefectus librum de rebus bellicis agentem melius novit interpretari, quam sacrum codicem.

Hocce inniitur fundamento quaestio illa in Theologia controversa: Num homo regeneratus omnibus ad interpretandum dotibus naturalibus & studio acquisitis instructus, melius possit interpretari sacram scripturam quam irregeneratus sub iisdem positus conditionibus? Quod omnino suo modo affirmandum. Nam cognita regenito jamjam sunt veritates divinae in sacris litteris revelatae etiam per experientiam. Cum e contrario irregeneratus hoc sibi attribuere nequeas; nullam enim habet harum veritatum notitiam vivam; consequenter eas, quae par est indagine explanare nequit: quamquam vis ipsa sacrarum litterarum non mutetur. Vnicum saltem, ut res momentosa clarior evadat, adjiciemus exemplum. Amor erga Jesum Christum ardentissimus in hominis vere fidelis anima eum excitat statim, ad quem sine illo amore pervenire non licet. Ponas igitur, scripturam sacram verbis animae sacrae illum statum exhibere, tunc certe vir naturalibus quidem virtutibus ornatus, Christiani vero affectus expertus nunquam cogitando id plene assequetur, quod ille cognoscere debet, qui verum verborum sensum cum re simul concipere velit. Quid cogitabit ille, si pia mens gaudium ex amplificatione doctrinae Christianae perceptum exponet? quatinam sentiet ille tristitiam, quando mundi machinationes ad delendam Christi gloriam commemorantur. Ex his facile judicium fieri potest de reliquis.

§. III.

Scriptorum antiquorum interpretes priores mundi periodos, quibus illa, quæ interpretatur, litteris sunt consignata, consulat oportet; ut eo clariores fiant omnes ad verum sensum eruendum requisitæ circumstantiæ. Quare notus ei sit locus, ubi res extiterunt, & tempus, in quo res evenerunt. Singulari igitur, quod grato est agnoscendum animo, divina sapientia est effectum, ut Numen illud divinum nobis in scriptis prophetis alias explanatu difficilioribus gratia sua succurrere voluerit, quandoquidem in fronte statim librorum prophetorum locum & tempus, quando oracula sunt edita, determinavit.

Inde est, quod infelicissimo sæpe ausu scripturæ sacræ interpretationem tractent, qui antiquitatum & historiæ veteris sunt ignari. Sicubi vero monumenta antiquiora plane interierunt, vel nullam, vel certe exiguam veri sensus partem acquirimus. Quis vestimenta veterum, quis instrumenta musica hebræorum & quæ sunt reliqua, eo acumine depinget, qua veritate atque certitudine illud negotium suscipere possimus, si aut ipsa adhuc diætarum rerum supersissent specimina, aut perspicua saltem earum descriptio ad nostram pervenisset tempora? Dicis quæso, cur Dudaim Rubenitica, cur hebræorum Borith parum distincte exponas?

§. IV.

Quicumque igitur in explanando sacro codice
non

non eo respicit; ut per temporis atque loci indicationem, illam rem, quæ sive secundum essentiam, sive secundum attributa & modos, sive secundum actiones & passiones litteris est consignata, cognitam reddat, is parum proficiet; maxime ad interpretandum necessaria parte neglecta.

§. V.

Antequam vero scias, quid prædicetur de re aliqua; aptum est, ut prius intelligas, quid sit id, de quo prædicetur? Quam ob rem, ut in alio omni, ita etiam in prophetico sermone subjectum orationis, quam explanandam sumimus, inquirendum est primum. Hoc ipsum vero sit evidens partim ex ipsis sacrae scripturae verbis, partim ex historia illa tempora describente.

Mirum certe videri posset quibusdam, quod subjecti indagacionem sacro interpreti præ ceteris commendemus, cum tamen non rara eiusmodi occurrant vaticinia, in quibus ipsum subjectum per prædicata sit non modo eruendum, sed etiam explanandum. Sic fieri omnino posse suo jure negabit adversarius, ut sagacissimus quisque subjectum divinætur, quod Esaias Cap. XVIII. innuat Cognoscet quidem vindictam divinam persequi gentem aliquam; quæcunque vero illa sit, quoque nomine vocetur, id plane ignotum esse, cum nec vola nec vestigium extet: Potius ipsum populum ex prædicatis esse agnoscendum suoque nomine insigniendum. Sed quis non videt, nos tunc demum subjectum indagari velle, si nempe aliquid in scriptis commemoratum extet & sic facile dubitatio nostræ sententiæ contraria evanescet.

§. VI.

S. VI.

Continua igitur serie ad subiectum orationis propheticae properabimus. Vltima hæc sunt prophetia: Hofeana verba; ad ultima igitur sunt restringenda tempora, in quibus vaticinium protulit: ad tempus nempe regiminis Hiskia: regis Iudæ & Jeroboami Terti, Regis Israelis. Edidit enim, quascunque protulit orationes, cum principatum in regno Israelitico obtineret Jeroboamus secundus; Uffias, Jotham, Ahas atque Hiskias vero imperio Hierosolymæ præessent. Hanc ipsam vero sententiam extra omnem dubitationis aleam esse positam ideo contendimus, cum ipse Hofeas Cap. I. 1. illius rei sit auctor atque testis.

Non tamen temporis spatium, quo vaticinatus est Hofeas, ita est capiendum, ac si per omnes integros annos, qui simul sumti absolvunt tempus CXXIII. annorum, quibus hi Reges regimini præfuerunt, vaticinia sua protulisset, sed ablatis in fine annis nonnullis Jehiskia:, ad cujus regnum ejus pervenerunt vaticinia, & similiter demtis in principio quibusdam annis Uffia:, non tamen nimis multis, sed solis primis. Unde constat, debere minimum Hofeas annos 50. vel 60. sed & posse commode satis 80. vaticinandi dari. Ex his evidens est, nostrum prophetam coætaneum fuisse Jesaia:, qui sub quatuor istis Iudæ regibus vaticinatus est. Jesi. I. 1. & Amoso, mentionem facienti Uffia: & Jeroboami Cap. I. 1. quin etiam Michæ vaticinato sub Jotham, Ahas & Jehiskia. Omnium dictorum regum res gestas perlegere cupiens evolvat 2. Reg. XV. 2. 33. XVI. 2. XVIII. 20. 2. Chron. XXVI. 3. XXVII. 1. XXVIII. 1. XXIX. 1.

S. VII.

§. VII.

Sub pio Hiskia regimine, impioque Jeroboami imperio non tribus Juda solum, sed populus potissimum Israeliticus, quo nomine decem separatas tribus saepius scriptura sacra exprimit, ea singula peregerunt, quae a voluntate divina & a promissis Judaeorum profus abhorrebant.

Obedientiam Deo in terram sanctam Judaeos ductenti sacrabat universus populus Israeliticus, sed mox a pactis atque foedere desciscientes perfidiae rei facti sunt; quae etiam in causa sunt, cur singuli fere prophetae populum peccantem עַם רָעָה appellarent, id est, gentem Deo propter horrendam perfidiam maxime abominabilem. Serviebant Diis alienis, eisque gloriam, quam Deus sibi ubique solum vindicat, Deique celsissimum nomen auro, argento, lapidibus, quin ipsi quoque ligno vilissimo atque levissimo, injuri in supremum totius universi dominum, conturbabant.

§. VIII.

Notum est, peccata fieri eo graviora, quo fortior negligatur obligatio, quo majora commoda repudiamus & mala cum pravis actionibus connexa nobis ipsi immittimus; id autem tunc certe fieri perspicuum est, si imperio summa majestate conspicuo repugnamus. Ex his evincimus, quod nemo facile in dubium vocabit, populum Judaicum illo tempore gravissimis peccatis oneratum sub reatu infelicissimo atque maxime pernitioso vixisse,

B

§. IX

§. IX.

Deus vi iustitiæ suæ perfectæ necessario peccata punire debet, eo enim intermisso indulgere illis videretur, adeoque causa esset peccati. Quod igitur si ita est, ut aliter esse nequit, omnino sequitur, quod malas hominum actiones mala consequantur consecutaria.

§. X.

Cum vero non quisque possit peccatorum consequens secundum determinationes suas speciales & ob id ipsum tam clare prævidere, ideo divina sapientia peccatas futuras propter actiones præteritas vel ob eam solam rationem populo misero plena luce per prophetarum vaticinia ob oculos posuit, ut a gravioribus delictis vehementissimo terrore commoti eo facilius abstraherentur.

§. XI.

Jam nota est nobis vaticinii præsentis occasio, notum est subjectum, nota sunt ejus prædicata; superest, ut in specie ad illud comma, quod nos potissimum tractandum sumus, descendamus, & quid ibi significetur, quis nexus cum antecedentibus, quo possumus studio, inquiramus.

§. XII.

Quilibet homo vi naturæ suæ malum averfatur; quæ-

quærit igitur media, pœnam promeritam, quam timet,
 a se devolvendi. Quo major vero est pœna peccati,
 eo timidior est, eoque avidiori quærit animo casum im-
 minentem effugere; nihil autem ordine fit sine mediis,
 ubique igitur quærit viam evitandi pœnam; illius ergo
 implorat auxilium, qui magis quam alii ipsi succurrere
 valet atque efficere, ne mala actionum confectaria eve-
 niant.

§. XIII.

Deus Cap. præcedenti XIII. maximas toti populo
 Israelitico denuntiabat pœnas; quandoquidem sese in
 illis extirpandis repræsentat sub schemate leonis atque
 urfi crudelis ad iræ suæ magnitudinem exprimendam;
 quapropter populus Israeliticus media quærit ex hocce
 se expediendi periculo. Consultit voluntatis divinæ in-
 terpretem Hoseam in præsentî, qua premuntur calami-
 tatis casu; Qui declarat, se nosse quidem unum, qui
 peccata eorum deleturus atque pœnam promeritam
 ablaturus sit, vaticinium autem de hacce agens libera-
 tione ad ultima Messia adhuc venturi tempora esse re-
 strictum, fide ergo eum accipiendum? Nihil igitur reli-
 quum esse asserit, quam, ut Deum justum, quem iniqui-
 tatibus gravioribus offenderunt, propitium reddant,
 cum præferim alia haud supersit via pœnas promeritas
 avertendi; hocce autem fieri posse per seriam & sence-
 ram pœnitentiam cum vera cordis contritione & fide

conjunctam, futuramque vitæ emendationem: Si Deus enim velit, omnino posse suam avertere iram, si autem propter fidem sibi repræsentet ut bonum pœnam averuncandi, omnino velle: si igitur Dei honorem denuntiarent, eumque laudibus celebrarent atque grates ei pro beneficiis acceptis persolverent, hoc certe Deo acceptum esse, quippe qui nihil aliud a mortalibus requirat, quam gloriæ suæ divulgationem: vult ergo Propheta, ut ad Deum accedant sequenti sermone:

כל־תשא עון וקה־טוב ותשלמה פרים שפתיה

Omnem condona iniquitatem, & suscipe bonum, tribuemus tibi autem juvencos labiorum nostrorum.

§. XIV.

Priusquam sensum in hac versione contentum ulterius indagemus, opus est omnino, ut eum, quem nos quidem assumimus, in verbis propheta latere inprobemus: Duæ igitur partes sunt absolvendæ: in primo quidem id agendum est, ut cuilibet pateat lectori, Hoesam eis, quæ proposuimus, verbis, id quod nos judicamus, exprimere potuisse; deinde, cum a possibilitate ad existentiam nulla certa sit conclusio, adducendæ sunt rationes, quæ confirment, hunc nec alium sensum revera commati inesse prophético.

§. XV.

Non diu autem habebimus in possibilitate versio-

nis

nis nostræ demonstranda, quandoquidem inter omnes constat קרה טוב vi:etymologia tantum significare posse suscipere bonum ורע קרה pro malo. Verbum ושלמה hoc loco ex conjugatione Piel desumptum ex generali significatione radicis ושל ortum trahit, notat autem commemorata radix perfectionem in Kal intransitivam, in Piel transitivam. Id quod non solum locorum convenientium rationes manifestant, sed lexicographorum quoque testimonia confirmant; Sicubi vero perficimus aliquid alteri, hoc ipsum vel fit solvendo vel compensando, aut alio quocunque modo tribuendo; inde factum est, ut plurimi interpretes radici ושל interdum *tribuendi*, *solvendi* interdum, alias *compensandi* notionem suo jure adjecerint.

s. XIV.

והוה quoad terminum mallemus ex ורה quam ורה quoad significatum vero potius ex hoc quam ex illo deducere; Satis autem manifestum est, Hebræos sæpius ita formasse voces suas, ut nomen aliquod significatum ex alia longe imperfectæ radicis specie acquirat quam constructionem termini sui. Quod autem duplicem fontem huic voci constituamus, ideo fit, quod nomen ורה cum patach occurrat, ex quo formationem ex geminantibus ו desumptam non obscure forsân colligere possumus. Vix enim unquam alterius formæ eam habebis constitutionem. Nec possumus vero ex hac sola radice

B 3

coram

totam hanc vocem deducere, cum significatum len-
sine remotum & a significatione juveni recedentem
suppeditet. Nolumus autem in dissimilitudine simili-
tudinem & in mutabili aliqua determinatione necessa-
rium aliquem & essentialem conceptum quarere. Tu-
tius igitur vocem פַּר ex פַּרָּא quam פַּרָּא natam statuimus;
Nam Arabum more eam indicat notionem, quam lati-
nis effervescere significat. Hisce igitur ita constitutis פַּר
juvencum, id est, פַּרָּא בן בקר fervida ætatis annos agentem
infert. Hac ratione פַּר in boum genere eam exhibet
significationem, quam פַּרָּא apud homines tuetur. Ri-
diculus ergo est is deducendi modus, quem multi rei
criticæ periti defendunt, ut virum etiam tricesimum
jam annum agentem ab excussione appellare non dubi-
tent. Quidni פַּר eum esse, defenderes, qui florente
ac fervida juventute floret?

§. XVII.

פַּרָּא ex nomine פַּרָּא adjecta dualis numeri ter-
minatione, ortum trahere ita manifestum est, ut nemo
linguæ Hebræ primis initiis institutus, adeo ignarus sit,
qui hoc nesciat. Ipsum vero פַּרָּא ex eo, quod voca-
lem primam in (:) mutabilem habeat, ut ex פַּרָּא
cognoscimus ex פַּרָּא natum esse, pariter vel ob hoc so-
lum conveniens est, quod Arabes per פַּרָּא indicant
orare.

§. XVIII.

§. XVIII.

Vix quisquam negabit, Paragraphos antecedentes id probare, quod in paragrapho XIV. promissimus. Si enim significatum verborum jam separatim demonstratum conjunctim contemplari velis, non erit, quod in probanda possibilitate translationis nostræ in transversum agat quemquam.

§. XIX.

Antequam hæc re peracta ad id accedamus, ut versionem nostram cum sententia spiritus sancti non solum convenire posse, sed actu eundem prorsus sensum tueri ostendamus, paucas ex philosophorum disciplinis veritates huc conjiciendas arbitramur.

§. XX.

Necessariam rem illi vocant, cujus opposita sibi repugnet. Inde autem legitime inferunt, necessarium unicum saltem ratione consistere posse. Alias enim id, quod necessario opponatur non omnem omnino contradictionem involveret, id quod concessæ hypothesei repugnaret, cum eo ipso definitionem antea ultro largitam everteres. Porro concedendum est, omne id, quod unicum saltem ratione assumi queat, esse necessarium, si enim rei oppositum stabilire non licet, erit necessaria; Vbi vero aliquid unico saltem modo dare possis, omnis oppositus modus erit absurdus; adeoque verum est

est concianum illud veterum philosophorum iudicium
verbis minus elegantibus positum: Id quod unicitatem
determinabilitatis suæ habet, est necessarium.

§. XXI.

Facilis jam erit sequens argumentatio: Quicquid
unico saltem modo assumi potest, id necessarium erit;
Verba spiritus sancti supra commemorata unica saltim
ratione proprie possumus interpretari; Necessario igitur
verus est is sensus, quem paulo ante verum esse stabili
vimus.

§. XXII.

Nunc ad ultimam philologica tractationis partem
ducimur, quæ in eo consistit, ut probemus, verbis in-
esse sensum improprium. Prioribus quidem typi pro-
phetici verbis, proprius isque unicus competit sensus:
Cum vero in posterioribus contradictio oriatur, si pro-
prium ubique significatum retinere velis, ideo neces-
sitate quadam cogimur proprium significatum deserendi
atque improprium cooptandi.

§. XXIII.

In hominum labiis aut per hominum labia juven-
cos offerri proprio sensu nominatos ita incongruum
est, quam quod absurdissimum. Sunt itaque juven-
ciorum improprie sic dicti. Superest, ut naturam

ter-

terminorum propriorum non minus quam impropriorum, antequam ad specialiora progrediamur, consideremus, ut evidens iudicium de nostro casu fieri possit, desumptum ex illis, quæ de termino proprio pariter quam improprio in genere sunt prædicata.

§. XXIV.

Termini sunt soni articulati oris ad ideas significandas destinati. Jam vero signorum essentia in eo consistit, ut aliqua res excitet cogitationem alterius rei: signum nimirum est res præsens, altera vero res, cujus cogitatio signum cogitando excitatur, ubique est absens. A cogitatione ad cogitationem rei absentis sola nos ducit imaginatio. Quam ob rem signa etiam significare debent secundum imaginandi leges. Signa ergo non minus quam termini significare debent.

§. XXV.

In Psychologia Empyrica ostendunt philosophi, duas esse leges, secundum quas imaginatio ideas rerum absentium adducat: scilicet occasione sensationis excitat cogitationem rei absentis, quam vel cum

re per sensus percepta simul cogitavimus, vel eam,

C

quæ

quæ similitudinem cum re præfenti præ se fert. Ex his efficitur, omnem terminum significando hanc regulam sequi. Quicquid vero aliqua vox significat id vel immediate vel mediate præstat. Hinc utroque modo secundum eas, quas paulo ante commemoravimus regulas dirigitur. Idea quam terminus immediate excitat dicitur propria, mediate vero impropria. Quatenus vero terminus aliquam ideam immediate significat, eatenus *proprius* dici solet; Si qua vero idea, cui terminus per se destinatus non est, mediante alia interveniente idea oriatur, tunc *terminus* respectu ideæ mediate natæ *improprius* dicitur. Ulterius notamus, cum cogitatio mediata per immediatam excitetur per imaginationem, ideo terminus improprius vel secundum similitudinis vel secundum conjunctionis legem fit improprius. Sunt autem duæ, quod diximus, imaginandi leges: hinc duæ quoque termini improprii species; altera per conjunctionem, per similitudinem nata altera. Terminus, qui ideam propter similitudinem cum significato proprio adductam significat dicitur *metaphoricus* qui vero ideam cum propria conjunctam indicat vocatur *metonymicus*.

§. XXVI.

Deserta Synecdoche ad metaphoram nos potissimum convertimus; cum illa a scopo aliena, hæc vero quam maxime in interpretatione, quam nos suscepimus, urgenda videatur. Ut autem cogitata nostra in compendium mittamus, notanda sunt ea, quæ sequuntur. Fac terminum exhibere, ut hoc potissimum utar, solem. Fingas porro, te inter solem & principem comparata utriusque notione hanc similitudinem deprehendere: solem esse elatum, splendidum atque illustrissimum, a cujus actione hominum & vita & salus dependeat; principem vero iisdem notari characteribus. Sic sole conspecto facile principis idea occurrit per legem imaginandi, tu vero hanc principis ideam mediante solis idea natam nomine solis exhibebis.

§. XXVII.

Ad unum idemque vero redit: Num primo solis ideam cogites, & idea principis per imaginationem occurrat, utrum vero principis ideam primo representes, eique terminum solis, cujus idea posterior fuit, tribuas? Applicetur hæc ultima thesis, quæ ad nostrum potissimum quadrat casum.

§. XXVIII.

Qui indolem atque naturam animi humani non ignorant, facile largientur, omne sacrificiorum genus suo modo ex eo originem petere, quod illi, quem amamus, aut cuius amorem exoptamus, quodque ex rebus nostris lautissimum atque præstantissimum offeramus. Hinc etiam hebræis תרומה atque תרומה a donando atque offerendo appellantur. Si ad simplicem pristiniore orbis statum revertaris, facile cognosces, omnem rerum externarum copiam, divitiasque omnes in animalibus & frugibus terræ consistuisse. Inde quicquid homines de rebus suis ad amorem & reverentiam significandam Deo dare potuerunt, id omne vel ad res animatas vel inanimatas pertinebat.

Nullus est, qui non videat, instinctu etiam naturali Abelem pariter ac Cainum quodam modo commoveri potuisse ad primitias proventus sui (istæ enim procul dubio, quantum nostra nos docet natura, sunt gratissimæ) Deo donandas. Non ignoramus quidem, aliquos factarum litterarum interpretes reperiri, qui sacrificia naturali instinctu oblata plane admittere volint. Illi, quantum nobis quidem conicere licet, pia sane mente adducti verentur, ne typica salvatorem nostram per sacrificia cruenta exhibendi ratio plane intereat. Nobis vero, si quidem sententiam nostram libere profertur concessum sit, longe alia in animo residet sententia. Deus, cui naturalis sacrificandi modus non displicebat, hominibus infelicissimo primorum parentum lapsu damnatis indicare voluit, se non posse neque per poenitentiam solam neque per sacrificia sola, sed per cruentam filii sui in carne exhibiti mactationem placari.

Qua

Qua de re etiam non solum sacrificia, sed modum quoque sacrificandi Judæorum ita disposuit, ut declararet, se sanguine quidem & posse & velle reconciliari; neutiquam autem tam vili atque minus estimabili, qui brutorum ceteroquin slectissimorum esset, quin potius efficacissimo Christi sanguine, cuius ubique notas exhibuit, iustissimam suam iram delendam esse.

§. XXIX.

Quod vero ad modum sacrificandi attinet, ex nostra quidem tenui sententia, salvis tamen doctorum iudiciis, hæc habeas: Quicquid meum ulterius esse nolo, sed alteri dono, id ea lege, si id quidem animus amore repletus in alterum transferat, ipsi trado, ut inde perfectiones atque voluptatem capiat. Cum autem homines ex plurimis rebus externis fructum percipere nequeant, nisi consumtis atque destructis, ideo quicquid hoc loco amor alteri offert, id destruendum atque consumendum ipsi tradit. Ad offerendum igitur atque destruendum me perfectiones alterius adigunt, seu ut locutione apud philosophos recepta utar, perfectiones alterius mihi sunt motiva, quæ me ad rem meam destruendam incitant. Jam vero ad duplex discrimen descendimus: Sicubi me perfectiones alterius ad aliquod negotium instituendum adducunt, hoc ipsum suscipitur vel cum incremento perfectionum illius

vel sine earum augmento, ita ut actio mea tantum perfectiones alterius significet. Omnis actio, quam propter perfectiones alterius, quas jam possidet, suscipimus, in honorem illius cedit. Quicquid igitur de rebus nostris propter perfectiones alterius destruimus, id vel ad illum honorandum vel novis perfectionibus instruendum intendimus. Sed quod non Theologia naturalis solum, sed revelata potissimum indicat, nos Deum infinita rerum bonitate ornatum, nostris exiguis facultatibus, omnibus divitiis abundantem, magis locupletem reddere non posse. Qua de re homines pio in Deum ardore incensi, quicquid sacrificaverunt, id omne ad nomen eius, quod ambitum immense gloriæ ipsius complectitur, honorandum atque celebrandum peregerunt. Quid mirum igitur, quod homines verè addicti religioni, pecudes easque præstantissimas (optimum enim quodque tribuit amor) in honorem Dei comburendas destinaverint. Vix enim perfectior rerum destructio concipitur, si a combustionis discedas. En fontem quendam atque originem dulcissimam sacrificiorum Deo præ ceteris gratorum, quæ hebrais מִנְחָה græcis ὀλοκαυτώματα dicuntur. Nulla igitur sacrificia Deo oblata erant illi grata, nisi animus reverentia erga illum repletus adsit. Nulla enim rerum externarum opulentia Deus indiget. Quicquid rerum tuarum numero conspicias, id omne per se Deo supremo totius universi domino debetur. Ex hoc fit,

ut

ut Deus ipse sapius Judæis in verbo suo declaret, sibi non placere sacrificia atque animalia igne deleta, se unice animum atque indolem hominum respicere. Ubi igitur animus absit, ibi se nolle ulterius tot sacrificiorum destructionem perferre conf. Jesaia Cap. I.

§. XXX.

Nemo est, qui Deum amet, quin fiduciam suam in eo collocet; hæc ipsa vero fiducia amore Dei reciproco nititur. Nemo igitur Deum amat, qui non amorem Dei vicissim expectet. Quicquid itaque is agit, qui amorem alterius expetit, id etiam in animo hominis pie sacrificantis deprehendere poteris. Is qui nos amat nostraque tuetur commoda, eo quo potest studio fugit defectus; Fieri igitur omnino solet, ut verus Dei Cultor ipsius clementiam non solum in delenda iniquitate, sed afferenda quoque felicitate imploret. Si Amor quod diximus sacrificia parit, quid mirum, quod eadem in duas dividat classes. Alia adducit pro peccatorum ablatione, alia pro beneficiorum impetratione. Hinc ad veritatem maxime accedit eorum sententia, qui omne sacrificiorum genus in *נבא אש* & *נבא אש* dividunt. Discrimen inter *נבא אש* & *נבא אש* ad scopum nostrum non pertinens hoc loco non attingimus; Cum præsertim acutissimus RELANDVS illud pro more suo egregie explicaverit, quod qui legere velit in P. III. Cap. IV. §. 2. anti-

antiquitatum sacrarum veterum Hebræorum copiosissime atque doctissime expositum inveniet. Ad שמות quod attinet, ea iterum in duas species abeunt. Consecravit enim ejusmodi sacrificium Deo decernens vel propter benignitatem jam a Deo concessam: vel pro beneficiis, quæ desiderabat, impetrandis, illa Hebræis חטאת hæc vero interdum קרבן interdum קרבן Judæis vocantur. Duo nempe posteriora verba duplicem iterum horum speciem significant, quam utramque summe Reverendus Conrad IRENÆUS in compendii sui antiquitatum sacrarum P. I. Cap. XII. §. 28. 29. doctissime proposuit.

§. XXXI.

Quæritur jam, ad quam speciem sacrificiorum, juveni a populo summo consecrati Numini, sint referendi. Nullo forsan errore ducti statuere possemus, omnem hoc loco sacrificiorum ambitum intelligi. Non solum enim Dei auxilium pro avertenda delictorum suorum justissima ceteroquin pœna, implorabant, sed gratiam etiam illius pro bonis acquirendis efflagitabant. Præterea, cum peccati pœna ablata, perfectior homo evadat, quam si miser infelici reatui obnoxius vivat; Ipsum misericordiæ effectum pro singulari beneficio agnoscere debebant. Nondum vero pro beneficio jam sibi concesso immolabant, de salute sua maxime adhuc solliciti: Voto autem in se recipiebant, se qui,

quidem liberatio per Dei misericordiam contingeret; tunc se ad votum pertolvendum lectissimam mundæ pecudis speciem, scil. juvencos oblaturus esse. Fuerunt igitur juvenci Deo sancte promissi *נדר*, qui in ipso oblationis actu *נדר* mutabantur. Hæc pauca habebis Benigne Lector, si nostram de istis juvencis ex Hebræorum more decenti nomine insigniendis scire cupias sententiam.

§. XXXII.

At indigentia & paupertatis memores Judæi prævidebant, affectum propter beneficia a Deo accepta id præstare non posse, quod gratus alioquin animus lubentissime efficit. Ipsa autem gratitudo in amore erga Deum benefactorem consistit, hinc indolem gratitudinis ex natura amoris explicare debemus. Homo, cui nihil superfit, quo aut benefactoris commoda promoveat, aut quod in honorem illius consecret, id minime intendit, ut quavis nata occasione perfectiones, ex quibus larga provenerunt beneficia commemoret, aliisque declaret. Sermo, in quo alteri gratitudinem nostram significamus, dicitur *gratiarum actio*. Sermo autem ille, in quo perfectiones alicujus recensemus vocatur *laudatio*. Nihil igitur sibi hominibus durissimam eamque extremam paupertatem & miseriam sustinentibus superesse credebant, quod pia gratissimaque mens in honorem Dei suscipere possit, quam gratiarum actionem & celebrationem. Oratio ad quam perfectiones divinæ nos impellunt vocatur *precatio*. In solis igitur precibus Deo devote offerendis animum, purissimo affectu repletum, sese exserere posse manifestum est.

D

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Cogitabant Judæi, afflictam captivitatem sentientes, de sacrificiis Deo reconciliato consecratis. Cogitabant paupertatis memores de precibus in eorum locum propter convenientiam surrogandis. In utroque Deo significabant peratam; in utroque declarabant gaudium, quod Deus votis suis clementer annuerit. Erant igitur sacrificia salutaria illud ipsum, quod propter similitudinem suam in Judæorum animis precum cogitationem produxit.

§. XXXIV.

Quicquid cum sacrificio eucharistiæ similitudinem habet, id nomine פרים metaphorica loquendi formula commode appellatur. Sed preces populi Judaici maximam præ se ferebant similitudinem sacrificii Judæorum pacifici. Pulcherrima igitur sæcundissimaque loquendi ratione utebantur Judæi preces suas פרים & שלמים nominantes. Vt autem sermonem, cujus sensus percipi posset, formarent, quod ab omni homine, si ineptum & imprudentem non respicias, æquus quisque concipere posset, juvencos proprie dictos hoc loco non intelligendos. Hac mente egregiam notam, quæ sacrificia impropria a propriis discerneret, voci פרים adjecerunt. Non possumus quidem labiis nostris tautos Deo offerre, ut tamen ex illis, quæ Deo grata atque accepta videri possunt, solas preces, qua de re nos quidem existimamus, maxima concinnitate preces suas per פרים Judæos indicasse.

§. XXXV.

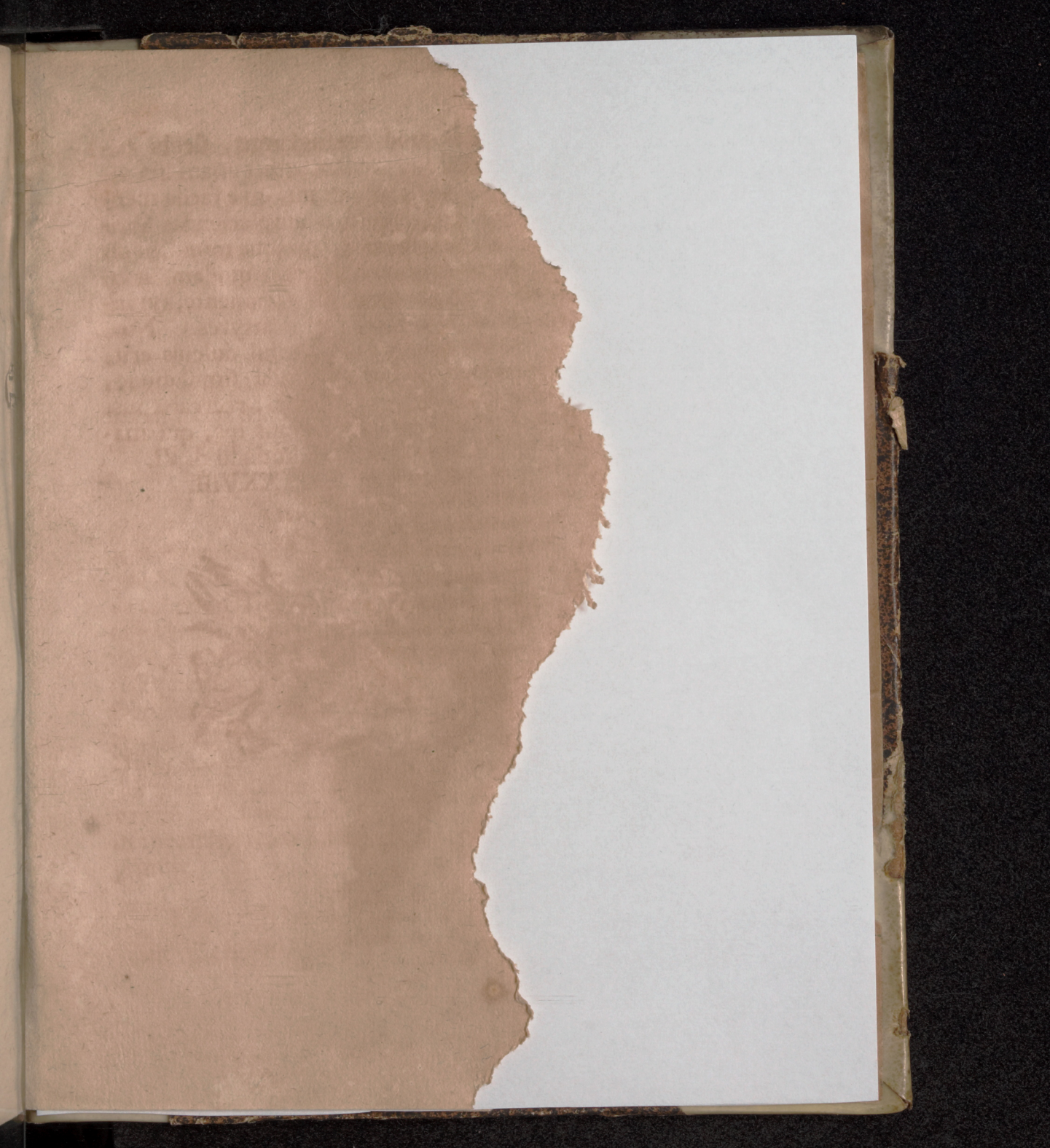
Dux adhuc coronidis loco enucleanda sunt quaestiones. *Prima est*: Num Vates Hoseas ad tempora novi Testamenti in toto praesenti Capite respexerit. Resp. Nos quidem, si ingenue sententiam profiteri fas est, nolumus inficiari, Christum statumque novi Testamenti hisce innui verbis, sed num per convictionem & per principia hermeneutica illud possit dici, est quod adhuc dubium videtur; cum omnia commode satis possint applicari ad objectum propius, nempe ad captivitatem, in quam populus Judaicus deductus. Praeterea hoc unicum suadere videtur scopus prophetae. Nolumus honori Jesu Christi salvatoris nostri hac sententia quidquam detractum; Si ille vel aliquam vel totam sanctissimae suae institutionis partem hic revelavit, verendum, ne nomine Christiano indignum facinus committeremus, si quidem honorem nostri, quem modo adoravimus, salvatoris abscondere vellemus. Absit a nobis tale flagitium. Interim tamen fateri cogimur, nos exigua, quae nobis concessa est virium mensura, arduum hocce negotium expedire non posse. Nec quisquam forsitan interpres facile reperietur (nos certe invenimus neminem,) qui id magis evidentibus rationibus demonstraret, quam pro affectu finget.

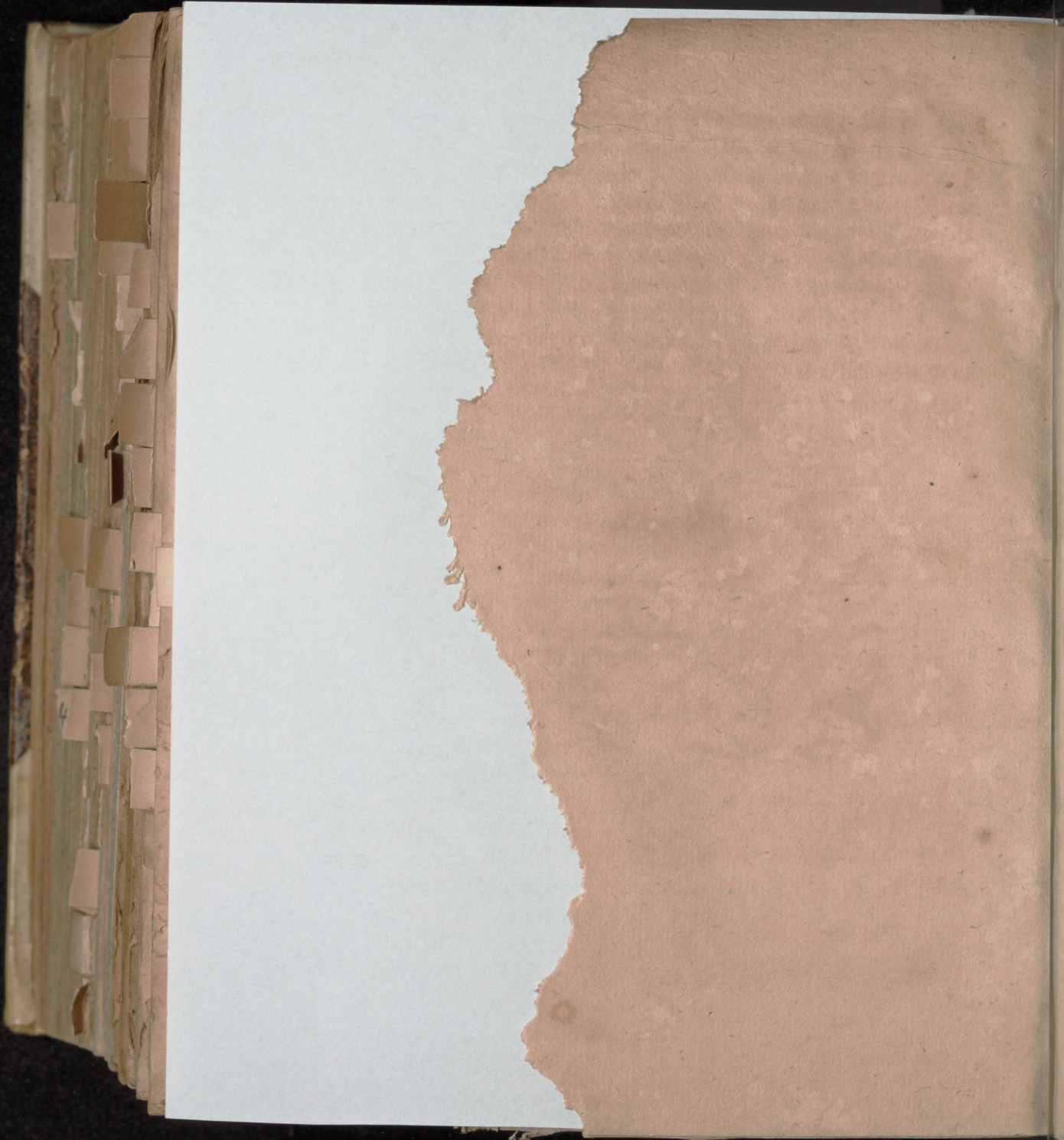
Quaestio secunda: Num in novo Testam. nempe Heb. XIII. allegatio hujus dicti sit facta? Resp. Modo certi essemus in N. T. hunc locum in eorum numero adduci, qui salvatoris venturi conditionem praefigurabant scimus quidem aliquos interpretes majori forsitan audacia, quam veritate statuere, divum Paulum Hebr. XIII. hoc dictum, tamen non quoad verba, tamen quoad sensum allegare. Sed pace tantorum Virorum moneamus:

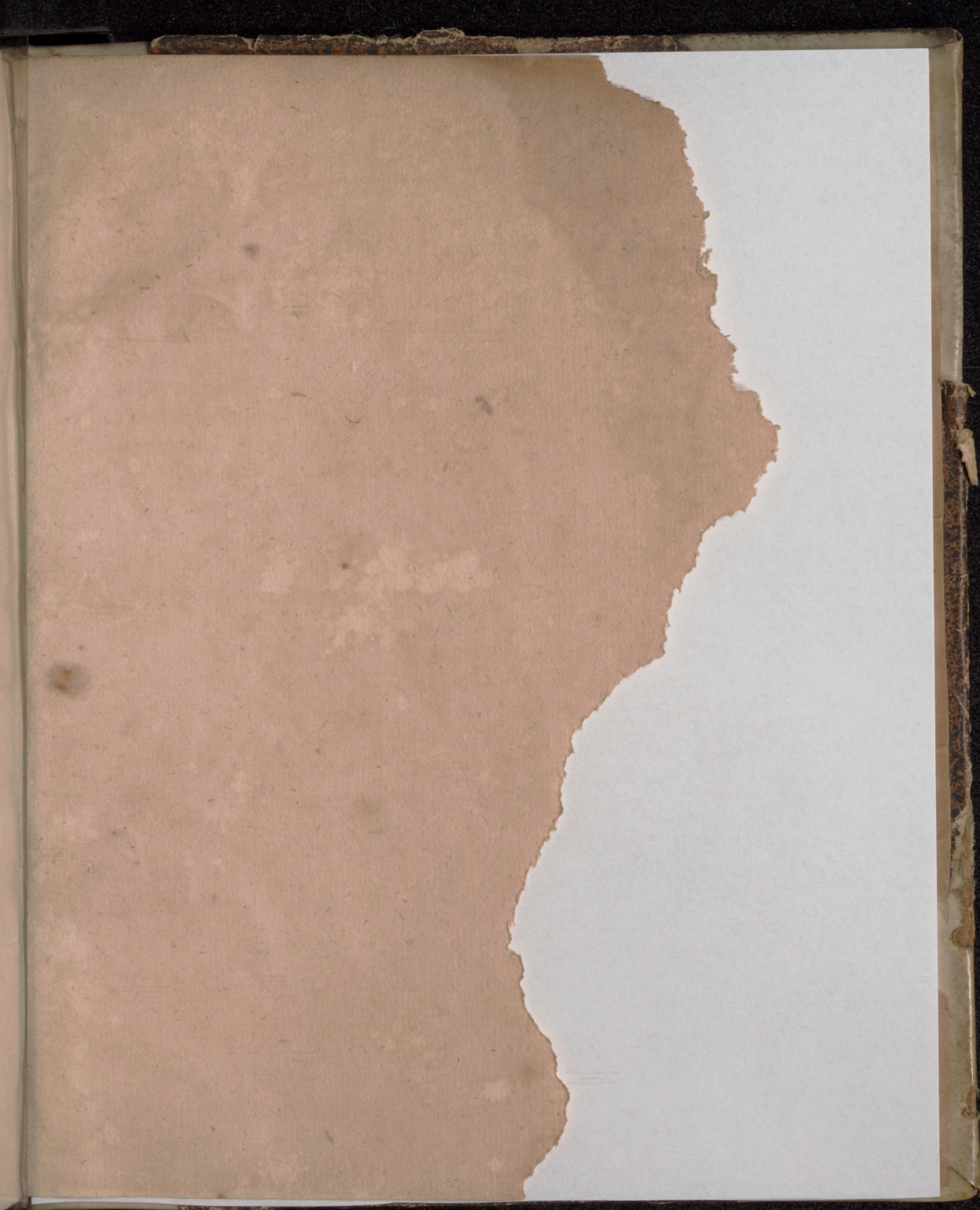
mus : A parallelismo verbali ad parallelismum realem nullam esse consequentiam. Undenam probarent, Paulum verba, quæ minimam tantum convenientiam habent, ex Hosea petiisse; & si hoc ultro largiremur, num propterea de re eadem sermonem fecit, de qua Hoseas loquebatur. Accipis hanc in rem B. Joh. Henrici Maji verba ex Lib. IV. observationum sacrarum pag. 61. *Probari, inquit nequit, aut Hoseam ex Paulo, aut hunc ex illo esse exponendum. Neque enim in simili versantur materia, neque ullum adest iudicium, unde auctorem epistolæ ad Hebræos oraculum Hoseanum in animo habuisse liquido constat. Sola profecto phrasia καρπὸς χειλέων nondum evincit, quod viri boni vellent, siquidem illa & in proverbii recurrit Cap. XXXI. 31. ὅτι αὐτῆ ἀπο καρπῶν χειλέων αὐτῆς. Estque similis hebraica Jes. LVII. 19. פירות שפתיים* proventus labiorum, quæ verba si translata comparerent in LXX. virali editione, quis dubitet, per καρπὸν χειλέων fuisse reddita? At nunc ea desideramus. Mea est conjectura, usitatum fuisse dicendi genus καρπὸς χειλέων, & stilo inprimis Hellenistarum congruens ita, ut nec Hoseæ, nec Davidis, nec Jesaiæ etiam locum exprimere debuerit volueritque divinus in N. T. Scriptor, liberrime sine ullo ad antiquorum aliquem respectu, tristissima locutione verba circumloquens fructum labiorum.

F I N I S.

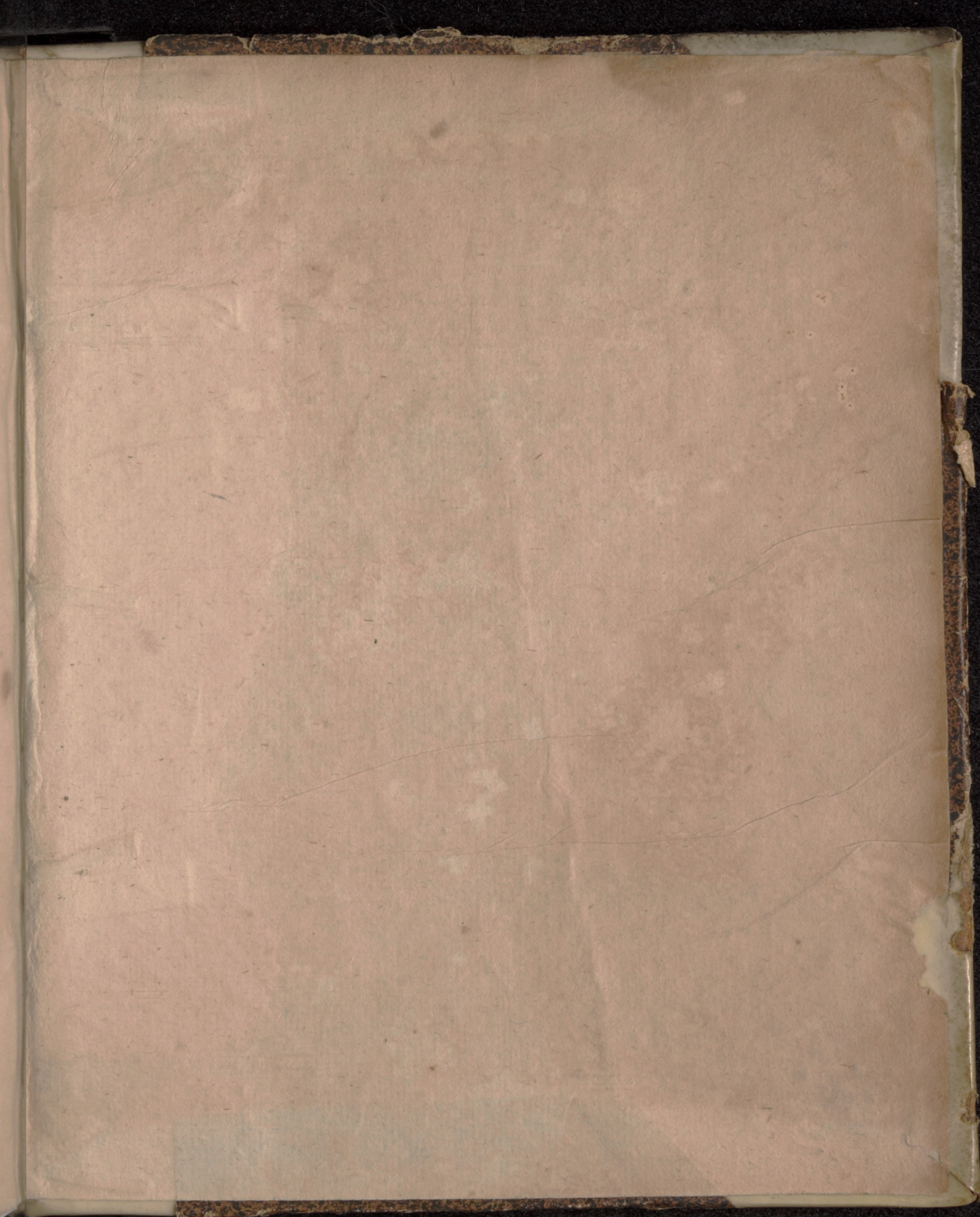

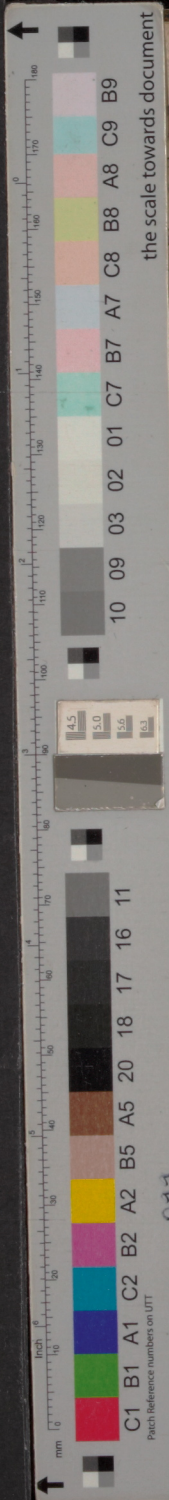

the scale towards document

...nias & contemptus reportet, in tali præprimis urbe, quæ non consueverat audi-
...phetas Judæos, "in extraordinaria legatione," quæ tamen non plane pro inu-
...opus vid. Daniel in Babylonia, nec valet, illum fuisse Prophetam dono, non
...phetam fuisse, Belzaro. C. 7. Nebucadnezero C. II. Alibi que
...Aët. 9. Math. 15. Christus ipse. Deinde Judæi permulti per-
...ibus, quorum & misereri volebat Deus cum Judæis & propter Judæos, sicut olim
...hum Gen XIX. 21. vel decem justos Gen. XVIII. & sicut præcipuum momentum
...randi ratio trahere forsan possit ex extraordinaria Jonæ legatione Niniven, ita
...est h. l. temporis ratio quæ omnia Enigmata pessundat, destruit ex aper-
...," coll: Math. XI. Accedit, memoratam Historiam de Phraorte & Cyaxare in tem-
...ec, quod Basis est, plane neque oppugnatio, neque expugnatio ulla urbis Ni-
...poteft, quia non ita Hapach in hac significatione h. l. interpretari deest sicut דָּרָר
...pro vero sopore occurrit, sicut ubi vis obviat est, Hapecha vero extrat semel Gen.
...versio: omnimoda existat, qualis fuit Sodomæ, Deut. 29. 23.
...18. C. 50. 40. Am. 4. II. "Ergo extraordinaria fuit everfio
... & Sodomæ similis, quod & ceteræ comprobant circumstantiæ, expectatio Jo-
...40. sc. dierum, ædificatio tabernaculi, quando cœlitus ignis hanc urbem con-
...terre motum illam destrueret, ut terra os suum aperiat, illamque devoret Sam.
...ia adhuc ad "Oeconomiam temporis Jonæ pertinent 2 Reg. I. Io. II. seq. v. De-
...mirificis: Nisi excipias legationem velut Ordinariam, propter multos
...re est 480. stadia vel 8. milliaria Germ: magna, Sephinah Superne testā
...na literaliter & proprie sunt intelligenda, Amplitudo urbis, Ricinus, umbra,
...dibus, vel ex alia materia, Lev. 23. 24. Neh. 8. 15. hinc nomen proprium Suc-
...Gen. 33. 17. Vermis thola à Rad. Lua vorare, quippe qui tantum vorat, &
...ventre re constat, vel arrodendo deglutit, Boschartus Hieroz. P. II. C. 27.
...Eurus, dies atque nox, homines, aurora Solis injuria, Ira Joppe, piscis magnus,
...opus habemus hinc inde de ceto Jonæ asservatis, e. g. In domo cathedrali Mag-
...si, quod tamen ab aliquibus pars de Gigante dicitur, &c. Quibus tandem "tempe-
...olico-Cholericum sequitur" in quo terrestriores particulæ primas tenuerunt,
...nanus, morosus, in statu naturali, quæ tamen " vitia in Jona Renato Gratia
...e in vitia & crimina talia prorumpat," nam sic loquimur de naturali inclinatione,
...inale, si Furca expellere studeas, tamen usque semper recurrit, sed non regnat. Et
...crutabilis mirifice elucet, quod Deus his, mox aliis, aliorumque & diversis
...æditorum hominibus utatur, " sicut in ipso stylo SSæ per συγκαταβασιν
...um conceptibus se accommodavit ad indolem temperamentum, & conditionem Ama-
...vit o vid. Musæi Introd. XIII. Sic m. h. l. Deus cum Jona & sententia ejus erronea sed
...osa: quam imbecillitatem humanam, quæ Renatis etiam adhæret, Deus tolerat & exgra-
...entissime condonat, sic inter imbecillitates humanas omnino recenteri debent quæ
...ed humano, labi prono, quod cupiat interitum Ninives urbis Jonas, it. quod le-
...t, sed sicut Moses Exad. IV. Io. Jeremias I. 6. aliique E. humanitus, it. quod ira
...nitionis temperamenti specie, " prædicationem suam exitum annunciatam non
...ne in contemptum incideret, & licet alias "Melancholici laborum patientes sint,
...ntaxat propter commodum suum, Hic Renatus tamen Jonas licet nihil lucris spe-
...s tamen recurrit indignationis & iræ propter solis injuriam, & dolores, Accede-
...lvitjes, " summusque & intolerabilis solis in tam calida regione æstus, quæ causæ
...uc magis mitigant, excusant, quod inuere videtur vox " Jithaleph, " Animo
...tes teguntur quasi, & corpori se subducunt; Quare Deus rogar: Num iuste exar-
...empla Iræ frustraneæ & ex imbecillitate humana ortæ in Renatis
...unt, Nec Jonæ nostro foli velut crimen magnum hoc imputari potest
...Moses, licet Deus permittat, ut Renati sæpe crimina etiam committant, ut
...egatione, &c. cum in finem, ut infirmitatis suæ admoneantur, alii ex